

Nikola Tordinac, Hrvatski narodni običaji, pjesme i pripovijetke iz Pečuha i okolice, Tankönyvkiadó, Budimpešta 1986, 218 str.

Zbirka hrvatskih narodnih običaja, pjesama i pripovijedaka iz Pečuha i okolice nastala je osamdesetih godina devetnaestoga stoljeća naporom Nikole Tordinca (1858-1888), književnika i sakupljača narodnoga blaga (sakupljao ga je i po Bosni i Slavoniji). Pisac pripada skupini onih malobrojnih sakupljača folklorne građe u devetnaestome stoljeću (između ostalih Mijat Stojanović i Luka Ilić-Oriovčanin) koji svoje zanimanje za selo motiviraju nestajanjem njegove specifične kulture. U ovome slučaju pisac je još zabrinutiji za budućnost hrvatskih tradicija jer se radi o izoliranom hrvatskom življu u Mađarskoj i prijeti mu zatiranje jezika, tog važnog činitelja u prenošenju tradicijskih oblika kulture.

Tordinac ukratko prikazuje povijest naseljavanja Hrvata iz Bosne (skupinu što je prikazuje i naziva Hrvatima-Bošnjacima) u južnu Baranju za vrijeme turskih ratova, te izgled predgrađa Pečuha i jednog od okolnih sela (Kozar) u kojima je sakupljao folkloru građu.

U drugome dijelu opisuje stan, nošnju, gospodarski život, te običaje oko poroda, smrti, vjenčanja, žetve, berbe i one vezane uz datume crkvenoga kalendara - Božić, Uskrs, Duhovi itd. Osim što opisuje običajna ponašanja vezana uz pojedine događaje godišnjega i životnoga ciklusa, pisac im ulijeva i životnost ponekom napomenom o kontekstu u kojemu su se odvijali. Ne zanemaruje ni povijesnu dimenziju. Tako u kratkome osvrtu na obiteljski život razlikuje prošlo doba zadružnog života i sadašnje doba (opisano osamdesetih godina prošloga stoljeća!) nuklearne obitelji.

Društveni okvir običajnih ponašanja vidljiv je u opisu vjenčanja, životni detalji u opisu poroda (npr. koliko traje period dojenja i stav ljudi spram njega), smrti (npr. trajanje razdoblja žalovanja, pri čemu pisac razlikuje i zamišljeni od ostvarenoga reda života - naime propisanu i provedenu dužinu razdoblja žaljenja za roditeljem, suprugom ili djetetom). Zanimljiva je i važna za demografska i ina istraživanja i napomena o postojanju dvostrukih prezimena za pojedine kuće: "jedno prvo

koje se i u pismu vodi, a drugo po selu" (str.28).

Treći, najduži dio zbirke, sadrži narodne pjesme. Podijeljene su na mitološke, ženske - starije i mlađe i na dječje. Samo iznimno je naznačen i kontekst tih pjesama. U četvrtome su dijelu narodne pripovijetke.

Zanimljivo je da na koncu pisac pripocuje imena kazivača s osnovnim važnim podacima o njima - mjestom rođenja ali i podatkom da li su putovali nekamo gdje su mogli čuti neke pjesme i pripovijetke. Radi se o doista ozbiljnome istraživaču!

Ovo izdanje folklorne građe iz hrvatskih sela u okolici Pečuha popraćeno je bibliografijskom izdanja djela Nikole Tordinca i literaturom o njemu, kao i s četrdesetak stranica reprodukcija dokumenata o životu Hrvata u Pečuhu, te fotografijama ljudi i sela s početka stoljeća i danas.

JASNA ČAPO

Ernst Kasirer (Ernst Cassirer), Filozofija simboličkih oblika; Prvi deo, Jezik, 246 str.; Drugi deo, Mitsko mišljenje, 248 str.; Treći deo, Fenomenologija saznanja, 418 str., Književna zajednica, Novi Sad 1985.

Djelo Ernsta Cassirera proizašlo je iz osnovnih postavki neokantovske marburške škole, što znači da je osnovni preduvjet njegova razumijevanja uvid u bit Kantove filozofije sabrane u trima kritikama - *Kritici čistoga uma, Kritici praktičkoga uma i Kritici rasudne snage*.

Temeljeći se na egzaktnim prirodnim znanostima i matematskoj strukturi mišljenja, Cassirera zanima da li je moguće u svim manifestacijama duha, dakle, u njegovim oblicima pronaći jedinstven princip? Drugim riječima, u kojoj uzajamnoj vezi stoje duh i kultura?

Kultura je proizvod i samoostvarenje duha, kaže Cassirer. Duhovno proizvođenje ogleda se posredstvom simbola, dakle, temeljna duhovna funkcija jest simbolička reprezentacija. U procesu reprezentiranja sudjeluju *simbolik* kao čulno opažljivi predmeti i *značenje* kao ono što je simbolizirano.

Funkcionalnost duha može biti koncep-

tualna i njena posljedica je znanost kao oblik simboličke reprezentacije, može biti ekspresivna stvarajući mit, umjetnost i religiju te intuitivna, tvoreći jezik. Kao što je iz rečenoga vidljivo, Cassirer je napustio ideju transcendentnosti i svoj je interes usmjerio ne na svijet po sebi nego na svijet fenomena, a s obzirom da taj svijet nije drugo, nego od čovjeka strukturiran i osmišljen svijet kulture proizašao iz procesa samoproizvodnje duha, cijela ljudska povijest nije drugo nego duhovna povijest.

U skladu s Kantovim obratom, Cassirera ne zanimaju ni znanost, ni mit, ni jezik kao entiteti po sebi, nego upravo uvjeti njihove mogućnosti, tj. iz kojeg procesa svijesti oni nastaju.

Na temelju obilne građe koju je proučio u bogatoj Warburgovoj biblioteci i vlastitih lucidnih interpretacija, Cassirer zaključuje da temeljni duhovni oblici pokazuju sklonost da se prikažu kao cjelina i da imaju apsolutno važenje. Utoliko se jezik, mit i znanost pokazuju ne samo kao oblici čovjekovog kulturnog stvaralaštva nego upravo kao konstituensi svijeta kao svijeta.

Ono što Cassirer, za razliku od Kanta i njegovih kritika uma hoće zasnovati, to je jedna filozofija kulture u kojoj se čovjek određuje kao *animal symbolicum*. Takva definicija nije substancijalna nego upravo kao i duh funkcionalna; kod čovjeka ne pitamo o njegovoj metafizičkoj biti nego o njegovom duhovnom činu. U tom činu pak ne zanima ga prvobitno njegov povijesni razvoj nego struktura iz koje će proizaći unutarnje jedinstvo temeljnih simboličkih oblika - jezika, mita i znanosti.

Antropologijski gledano, ovo je Cassirerovo djelo bilo od izuzetne vrijednosti u trenutku svoga nastajanja jer je pokušalo tumačiti ljudsku kulturu jednim duhovnim principom; u tom smislu ono bi i danas s nekim svojim gledištima moglo poslužiti u promišljanju fenomena kulture. U svjetlu takvoga uvida mišljenje se ne bi bavilo fenomenima kulture kao nečim od sebe odvojenim, nego bi ih upravo u procesu spoznaje i konstituiralo. Ni jezik, ni mit, ni znanost nisu puki predmeti ili izrazi nečeg postojećeg nego upravo načini samouspostavljanja duha.

Filozofijski pak gledano, Cassirerovo vrijeme, kao i vrijeme "povratka Kantu" je

prošlo.

Usuđujemo se ipak zapitati da li jest?

SNJEŽANA ZORIĆ

Niko Kuret, Maske slovenskih pokrajin,
Cankarjeva založba in ZRC SAZU, Inštitut za
slovensko narodopisje, Ljubljana 1984, 544 str.

"Slovenija je Evropa u malom" - tako glasi posljednja rečenica Kuretove sjajne i izazovne knjige. To i nije samo knjiga o slovenskim maskama nego jedan od najiscrpnijih i najuniverzalnijih priručnika o maskama uopće. Kuret je vrhunski poznavalac maski, pisac tridesetak radova o slovenskim i evropskim maskama.

Djelo je objavljeno uz pomoć Kulturne skupnosti Slovenije, a Fond Borisa Kidriča je omogućio potrebno istraživanje. Uza sve to, čak i kad znamo da se autor bavi maskama četrdesetak godina, zadivljuje spoznaja da je knjiga uglavnom rezultat rada samo jednog čovjeka...

Ne bih želio da mi se zamjeri panegirički ton, pa napominjem da sam o jednom Kuretovom nedavnom radu napisao prilično negativan prikaz (usp. Nar. umjet. 23). Ovaj put jednostavno ne mogu izbjeći divljenje autorovoj erudiciji i akribiji. Riječ je o izuzetno iscrpnom djelu koje sadrži sustavno izložene i uvjerljivo interpretirane podatke, "građu" sa svim potrebnim ilustrativnim materijalom, ali i vrlo zanimljiv uvod u kojemu autor iznosi vlastita teorijska gledišta temeljena na terenskom iskustvu i na izvanrednom poznavanju starije i novije literature.

Uvod počinje pregledom likovnih i pisanih svjedočanstava o maskama, a na to se nastavlja dio o tajni maske u kojem se autor priklanja starom učenju sv. Augustina da su maske duše (zlih) predaka, učenju koje u naše vrijeme zastupa Karl Meuli. Naravno, Kuret je oprezan i upozorava na razvojni proces maske, od *totemističkih* maski lovaca, preko *manističkih* maski predaka i *animističkih* maski agrarnog kulta, do naših dana. Kuret smatra da su *manističke* i *animističke* maske nastale para-